

Asia: 13472/2022

Lausuntopyyntö työryhmämuistiosta tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriölle

Viite:

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 30.6.2023 (VN/13472/2022)

Asia:

Lausuntopyyntö työryhmämuistiosta tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa

Valtiovarainministeriö on viitekohdassa mainitulla lausuntopyynnöllään pyytänyt oikeuskanslerin lausuntoa asiakohdassa mainitusta työryhmämuistiosta, joka sisältää työryhmän laatiman toimintasuunnitelman lisäksi luonnoksen hallituksen esitykseksi eduskunnalle tietojenvaihdon tehostamista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa sekä kansallisen

turvallisuuden suojaamista koskeviksi laeiksi. Lausunto on pyydetty antamaan lausuntopalvelu.fi:ssä. Pyydettyinä lausuntonani totean seuraavan.

1. Yleisesti samanaikaisesti lausuntokierroksella olevista esitysluonnoksista

Valtiovarainministeriö on pyytänyt toisella, 29.6.2023 päivätyllä lausuntopyynnöllään (VN/17751/2023) lausuntoa kolmesta erillisestä luonnoksesta hallituksen esityksiksi eduskunnalle rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain muuttamisesta sekä luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. Tuossa lausuntopyynnössä kerrotun mukaan sen kohteena ovat esitysluonnokset yhdistetään jatkovalmistelussa nyt käsillä olevan työryhmämuistion sisältämään luonnokseen hallituksen esitykseksi.

Totean, että kerrotusta syystä mikään nyt samanaikaisesti lausuntokierroksella olevista esitysluonnoksista ei siis ole edes lähtökohtaisesti täydellinen ja loppuun asti viimeistelty. Valmistelun tässä vaiheessa näyttäisikin esimerkiksi siltä, että ehdotettujen lainmuutosten ja asetuksenmuutoksen voimaantuloa koskeva sääntely sekä siirtymäsäännöksiä koskevat kysymykset eivät ole vielä saaneet asianmukaista huomiota.

2. Lausunnon rajaus toimintasuunnitelman osalta

Oikeuskanslerin perustuslaissa säädettyihin tehtäviin ylimpänä laillisuusvalvojana ei kuulu ryhtyä arvioimaan työryhmämuistion sisältämää toimintasuunnitelmaa tietojenvaihdon parantamiseksi kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoiminnassa.

3. Huomiot esitysluonnoksesta

Esitysluonnoksen sisältämissä lakiehdotuksissa on kysymys:

- rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (444/2017; jäljempänä rahanpesulaki) muuttamisesta tosiasiallisia edunsaajia koskevien rekisteritietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden turvaamiseksi;
- rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) muuttamisesta rahanpesurekisterin tietojen keräämisen, tallentamisen ja rekisteristä poistamisen osalta sekä näiden rekisteritietojen luovuttamisesta Finanssivalvonnalle ja Euroopan keskuspankille näiden luottolaitosdirektiivistä johtuvien tiettyjen velvoitteiden täyttämiseksi;

- useiden eri lakien muuttamisesta, jotta suojelupoliisin tiedonsaantioikeudet saataisiin palautettua samalle tasolle, jolla ne olivat ennen sen esitutkintaviranomaisstatuksen menettämistä; ja
- ulkomaalaisten yritystojen seurannasta annetun lain (172/2012) muuttamisesta, jotta työ- ja elinkeinoministeriö voisi saada tietoja rahanpesurekisteristä mainitun lain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi.

Esitysluonnos vaikuttaa sinällään varsin huolellisesti valmistelulta. Se antaakin aihetta vain joihinkin huomioihini, jotka ovat luonteeltaan lähinnä täsmentäviä ja esityksen johdonmukaisuutta korostavia.

Esitysluonnoksen perusteella (esim. s. 27 - 29) ei tule kaikilta osin selväksi, milloin sovellettavaksi tulee EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU) 2016/679 ja tietosuojalaki (1050/2018), milloin taas rikosasioiden tietosuojadirektiivi (EU) 2016/680 ja rikosasioiden tietosuojalaki (1054/2018). Tätä olisi hyvä pyrkiä selkiyttämään, vaikkakin sinällään selvää on, että tietosuoja-asetuksen soveltamisalaa ei voida ohjata hallituksen esityksen perustelulausumilla.

Esitysluonnoksessa lainsäädäntövertailuun (s. 34 - 37) valitut maat (Latvia, Slovenia, Kroatia, Tšekki ja Italia) eivät ole perinteisiä vertailumaitamme. Olisi hyvä, että lainsäädäntövertailussa olisi mukana myös maita, jotka ovat oikeusjärjestykseltään ja -kulttuuriltaan lähempänä Suomea.

Esitysluonnoksen sisältämä 4. lakiehdotus (verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) muutosehdotus) ei ole täysin johdonmukainen sen 18 ja 20 §:n osalta. Lain 20 §:ää koskevassa muutosehdotuksessa (kohta 10) täsmennetään tosiasiallisten edunsaajien rekisteröinnin oikeusperusta (rahanpesulain 6 luvun 4 § ja kaupparekisterilain (564/2023) 5 §), mutta lain 18 §:ää koskevassa muutosehdotuksessa (kohta 15) rekisteröinnin oikeusperustaa ei sen sijaan täsmennetä. Sama epäjohdonmukaisuus näyttäisi olevan myös säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 45 - 46).

Suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksien palauttamiseen liittyvistä lakiehdotuksista 6. lakiehdotus (Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) muutosehdotus) näyttäisi olevan muihin lakiehdotuksiin nähden epäjohdonmukainen, kun siinä otetaan huomioon vain suojelupoliisin tehtävä kansallisen turvallisuuden suojaamisessa, mutta ei sen sijaan suojelupoliisin toimialaan kuuluvien rikosten ennalta estämisessä. Säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 48) tätä epäjohdonmukaisuutta ei sen sijaan näyttäisi olevan.

Esitysluonnoksessa ei tehdä varsinaisesti selkoa sillä kansallisesti täytäntöön pantavan luottolaitosdirektiivin muutosdirektiivin (EU) 2019/878 1 artiklan 41 kohdan (luottolaitosdirektiivin alkuperäiseen 117 artiklaan lisättävä 5 kohta) jättämästä kansallisesta liikkumavarasta.

Säättämisjärjestysperusteluissa on jonkin verran toistoa, kun samoja peruslakivaliokunnan kannanottoja toistetaan ilman näkyvää syytä. Lisäksi säättämisjärjestysperusteluissa (s. 56 - 57 on epäjohtonmukaisuutta suojelupoliisin eri tehtävien huomioon ottamisessa.

4. Hallituksen esityksen jatkovalmistelusta

Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa siihen tulee edellä kerrotusti sisällytettäväksi kolme muuta esitysluonnosta, joista yhteen liittyy lisäksi asetuksenmuutos. Eri lähtökohdista valmisteltujen esitysluonnosten sulauttaminen yhdeksi hallituksen esitykseksi on vaativa tehtävä. Erityistä huomiota on syytä kiinnittää esityksen selkeyden ja johdonmukaisuuden turvaamiseen sekä voimaantuloa koskevaan sääntelyyn ja siirtymäkysymysten hallintaan. Näitä koskevien yksityiskohtaisempien huomioideni osalta viittaan toiseen lausuntopalvelu.fi:ssä valtiovarainministeriölle antamaani lausuntoon (Oikeuskanslerinviraston dnro OKV/1301/21/2023, valtiovarainministeriön lausuntopyyntö VN/17751/2023).

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti

Oikeuskanslerinsihteeri Juha Sihto

Sihto Juha
Oikeuskanslerinvirasto - Valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti